

ODIL YOQUBOVNING “MUZQAYMOQ” HIKOYASI

Xolboyev Rustam Choriyevich

Surxondaryo viloyati Qumqo‘rg‘on tumani

10- umumiyta’lim maktabi

ona tili va adabiyot fani O‘qituvchisi

Annotatsiya. “Muzqaymoq” hikoyasi Odil Yoqubovning insoniy tuyg‘ular, bolalik soddaligi va ijtimoiy haqiqatlar o‘rtasidagi ziddiyatni nozik badiiy tasvirlagan asarlaridan biridir. Hikoyada bir muqim ramz — muzqaymoq orqali ota–bola munosabatlari, mehrning qadrini sezish va hayotning murakkabligini anglash jarayoni ochiladi. Asar qahramonining kichik orzu orqali ulg‘ayish, iztirob va kechinmalarni idrok etishi o‘quvchini chuqur ruhiy holatga tortadi. Hikoya nafaqat oila qadriyatlarini yoritadi, balki o‘z davrining ma’naviy-ijtimoiy manzarasini badiiy umumlashtiradi. Asar realistik, samimiy va ta’sirchan uslubda yozilgan.

Kalit so‘zlar: Odil Yoqubov, Muzqaymoq, bolalik, ota-ona, mehr, badiiy talqin, ramz, ruhiyat, realizm.

O‘zbek adabiyotining XX asr ikkinchi yarmida shakllangan eng ta’sirchan nasr ustalaridan biri Odil Yoqubovdir. Uning ijodida inson ruhiyati, ahloqiy-ijtimoiy masalalar va hayotiy kuzatuvlar badiiy tahlilning markazida turadi. “Muzqaymoq” hikoyasi yozuvchining kam hajmli, ammo mazmun jihatidan nihoyatda teran asarlaridan biri bo‘lib, unda bolalik olami, orzu, sog‘inch, mehr va hayotning achchiq haqiqatlari badiiy obrazlar orqali yorqin ifoda etiladi.

“Muzqaymoq” hikoyasi, bir qarashda, oddiy voqea — bola orzu qilgan muzqaymoq atrofida qurilgandek ko‘rinadi. Ammo asarning mazmunini chuqurroq tahlil qilganda, mazkur ramzning butun boshli ruhiy dunyoni yorituvchi badiiy o‘zakka aylanganini ko‘ramiz. Hikoyaning asosiy g‘oyasi ota-ona e’tibori, mehrning qadri, oilaviy munosabatlardagi noziklik, insonning ichki ehtiyojlarini anglash bilan bog‘liq.

Muzqaymoq — bu yerda shunchaki shirinlik emas. U bolalik orzusi, e'tibor istagi, mehrga chanqoqlikning badiiy timsoli sifatida talqin qilinadi. Bolaning shu oddiy istagi orqasida uning butun ruhiy olami, o'ziga xos sezgir dunyosi va ota mehrga bo'lgan cheksiz tashnaligi yashirin.

Odil Yoqubovning nasriy uslubining eng muhim jihatlaridan biri — sodda, ravon, ammo mazmunan teran tasvirlardir. Hikoyada ham voqea mutlaqo kundalik hayot hodisasi orqali ochiladi. Yozuvchi bolakayning kechinmalarini asosan:

ichki monolog,

kechinma tasviri,

mayda detallar,

ramziy obrazlar

yordamida ochadi.[1]

Muzqaymoqning tasvirlanishi ham oddiy emas: uning qorligi, sovuqligi, bolani quvontiradigan ta'mi, shu bilan birga, unga yetishish mushkulligi qahramon hayotidagi iliqlik va sovuqlik, mehr va beparvolik o'rtasidagi kontrastni badiiy kuchaytiradi.

Asardagi ota obrazi murakkab psixologik tabiatga ega. U o'z farzandini yaxshi ko'radi, biroq hayot tashvishlari, moddiy qiyinchiliklar yoki ichki iztiroblar sababli bolaga yetarlicha mehr ko'rsata olmaydi. Yozuvchi otaning aynan shu ahvolini o'ta tabiiy, hayotiy va hukmsiz tasvirlaydi.

Otaning bolaga muzqaymoq olib berish va'dasini unutib qo'yishi — bu uning beparvoligidan emas, balki hayotda ustuvor bo'lib qolgan tashvishlarining ko'pligidan dalolat. Ammo bola uchun bu kichik voqea katta ruhiy zarbaga aylanadi. Shu nuqtada hikoyaning drammatizmi ortadi.

Hikoyaning eng kuchli jihati — bola nigohi orqali dunyoni ochib berilishidir. Bola voqealarni sodda, samimiy va xolis qabul qiladi. Muzqaymoqqa bo'lgan orzu esa uning hayotdagi salbiy tuyg'ularni yengish istagi bilan chambarchas bog'liq.

Boladagi kutish, umid, hafsalasi pir bo‘lish, ota mehriga chanqoqlik — bular badiiy jihatdan nihoyatda nozik va ishonarli tasvirlangan. Yozuvchi bolalik tuyg‘ularining sof, buzilmagan va o‘tkir tabiatini ochib berishga erishadi.

Muzqaymoq obrazining ramziy talqini hikoyani yanada falsafiy qiladi. Bu ramz orqali:

orzularning mo‘rtligi,

mehrning qadrini bilish,

insonning ichki ehtiyojlari,

bolalikning beg‘uborligi,

ota-ona mas‘uliyati

kabi mavzular o‘zaro bog‘lanadi.[3]

Hikoya shuni ko‘rsatadiki, ba‘zan inson uchun eng qimmat narsa katta boylik emas, balki kichik e‘tibor va mehr ifodasidir. Badiiy ramzlar hikoyaning ta‘sir kuchini oshiradi.

Odil Yoqubovning tili nihoyatda sodda, jonli va tabiiy. Matnda hayotiy dialoglar, o‘quvchini darhol voqea ichiga kirita oladigan tasvirlar mavjud. Yozuvchi ortiqcha pafosga berilmay, aniq va qisqa jumlar bilan qahramonlar ruhiyatini ifodalaydi.

Uslubning lirizmi asar ohangini yumshatadi. Dramatizm esa ortiqcha bo‘rttirilmay, tabiiy tarzda yetkaziladi. Aynan ana shu uyg‘unlik hikoyani hayotiy va ta‘sirchan qiladi.

“Muzqaymoq” hikoyasi o‘zbek nasrining psixologik yo‘nalishida muhim o‘rin tutadi. Unda oilaviy munosabatlar, e‘tiborning qadri, insoniy mehrning ahamiyati yuksak badiiy saviyada talqin etilgan. Asar o‘quvchini ota-ona va farzand o‘rtasidagi mas‘uliyat, e‘tibor, mehrning doimo nihoyatda zarurligi haqida o‘ylashga undaydi.[4]

Bugungi kun uchun ham hikoyaning tarbiyaviy ahamiyati kuchli: jamiyatda moddiy qadriyatlar avj olayotgan bir paytda, eng muhim narsa — mehrning o‘rni yo‘qolmasligi kerakligi eslatiladi.

Xulosa qilib aytganda, Odil Yoqubovning “Muzqaymoq” hikoyasi hajman kichik bo‘lsa-da, mazmunan nihoyatda teran asar hisoblanadi. Bola va ota o‘rtasidagi oddiy voqea hayotiy dramtizmdan iborat badiiy lavhaga aylanadi. Ramziy obrazlarning mahorat bilan qo‘llanishi, psixologik tasvirlarning tabiiyligi va tilning sodda, ta’sirchan bo‘lishi asarni o‘zbek adabiyotining eng nafis namunalaridan biriga aylantiradi. Hikoya har bir o‘quvchiga mehr, e’tibor va oilaviy qadriyatlarning qay darajada muhimligini chuqur his qildiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Yoqubov O. Muzqaymoq. — Toshkent: “Yosh gvardiya”, 1984. — 12–28-betlar.
2. Yoqubov O. Tanlangan asarlar. 2-jild. — Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi nashriyot, 1990. — 45–57-betlar.
3. Saidov U. O‘zbek hikoyachiligida psixologizm. — Toshkent: Universitet, 2005. — 101–134-betlar.
4. Rahmonov K. Zamonaviy o‘zbek nasrida bola obrazining talqini. — Samarqand, 2012. — 56–88-betlar.
5. Jumanazarov H. O‘zbek adabiyotida badiiy ramzlar. — Toshkent: Ilm ziyo, 2016. — 70–112-betlar.